

Тема ГРОШОВИЙ РИНОК

Після вивчення цієї теми Ви зможете:

- визначити сутність, структуру та особливості прояву грошового ринку
- засвоїти особливості формування та чинники зміни попиту на гроші та пропозиції грошей
- побудувати інституційну модель грошового ринку та засвоїти його структуру
- побудувати графічну модель ринку грошей та зрозуміти механізм його урівноваження
- зрозуміти механізм впливу змін у попиті та пропозиції грошей на динаміку рівня процента

Питання теми

1. Сутність та особливості функціонування грошового ринку
2. Інституційна модель грошового ринку
3. Структура грошового ринку
4. Попит на гроші
5. Пропозиція грошей
6. Графічна модель грошового ринку.
Рівновага на грошовому ринку та процент
7. Заощадження та інвестиції в механізмі грошового ринку (сам. вивч.)

Рекомендована література для вивчення теми

- Савлук М.І. Гроші та кредит ст.105-142

<http://readbookz.com/books/108.html>

<http://enbv.narod.ru/text/Econom/savluk/index.html>

- Б.С. Івасів Гроші та кредит, ст. 96-125

Грошовим ринком звичайно називають особливий сектор ринку, на якому здійснюється купівля та продаж грошей як специфічного товару, формуються попит, пропозиція та ціна на цей товар.

ПРОДАЖ ГРОШЕЙ

виступає у формі передання цих грошей їх власниками своїм контрагентам у тимчасове користування в обмін на такі інструменти, які надають їм можливість зберегти право власності на ці гроші, відновити право розпорядження ними та одержати процентний дохід.

КУПІВЛЯ ГРОШЕЙ є формою одержання суб'єктами ринку у своє розпорядження певної суми грошей в обмін на вказані інструменти, які прийнято називати фінансовими. Розглянута специфіка грошового ринку дала підстави окремим авторам розглядати його як суто віртуальне явище, як умовну модель, на якій вивчаються попит і пропозиція грошей.

За своїм характером усі інструменти грошового ринку є певними зобов'язаннями покупців перед продавцями грошей.

НЕБОРГОВІ

зобов'язання з надання права участі в управлінні діяльністю покупця грошей та в його доходах, завдяки чому за продавцем грошей зберігається не тільки право власності на них, а й певною мірою право розпорядження ними. (*акції, деривативні інструменти, інші функціональні угоди (наприклад страхові).*)

БОРГОВІ

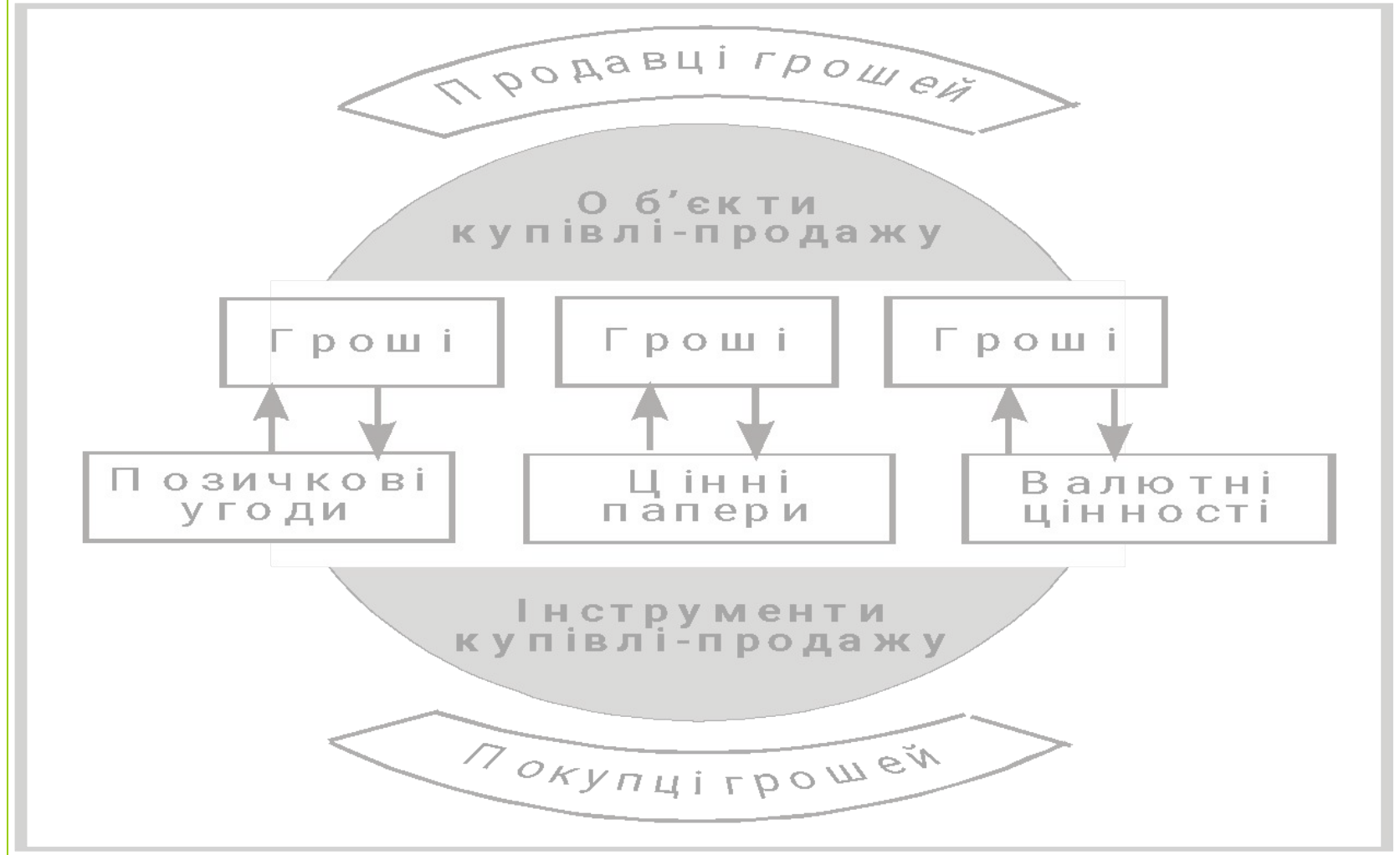
до боргових відносять усі зобов'язання, за якими покупець грошей зобов'язується повернути продавцеві одержану від нього суму і сплатити по ній дохід. Такими зобов'язаннями оформляються операції купівлі-продажу грошей з переданням права розпоряджатися ними на певний строк.

Боргові зобов'язання як інструменти грошового ринку, у свою чергу, можна поділити на кілька видів залежно від міри й умов передання продавцем покупцеві прав розпорядження відповідними сумами грошей:

- **ДЕПОЗИТНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ**, за якими продавці передають гроші у повне розпорядження покупцям за умови їх повернення (з визначенням чи без визначення його терміну) і сплати (чи без сплати) процентного доходу. Вони мають форму угод на відкриття поточних та строкових рахунків, угод депозитних та ощадних вкладів (сертифікатів), трастових вкладів тощо.
- **ПОЗИЧКОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ**, за якими продавці, передаючи гроші покупцям, вносять певні обмеження в права останніх розпоряджатися цими грошима: визначають, на які цілі вони можуть бути використані, вимагають особливих гарантій їх повернення, визначають ступінь ефективності (окупності) витрат чи проектів, що фінансуються за рахунок позичених коштів. Такі зобов'язання мають форму кредитних угод, облігацій, бондів, векселів тощо.

Усі види інструментів грошового ринку можна виділити у такі три групи:

- ❖ **позичкові угоди**, включаючи й депозитні, на підставі яких здійснюються відносини банків з їх клієнтами щодо формування і розміщення кредитних ресурсів;
- ❖ **цінні папери**, з допомогою яких реалізуються переважно прямі відносини між продавцями і покупцями грошей;
- ❖ **валютні цінності**, які використовуються у взаємовідносинах між власниками двох різних валют

Загальна схема взаємозв'язку між об'єктами та інструментами грошового ринку

З наведеної схеми видно, що назустріч потокам грошей, що спрямовуються від продавців до покупців, переміщуються відповідні інструменти грошового ринку.

Суб'єктами грошового ринку є юридичні та фізичні особи, які здійснюють операції купівлі-продажу грошей.

Усі ці операції можна розділити на три групи:

- з продажу грошей
- з купівлі грошей
- посередницькі.

РОБИМО ВИСНОВОК ПО ПЕРШОМУ ПИТАННЮ

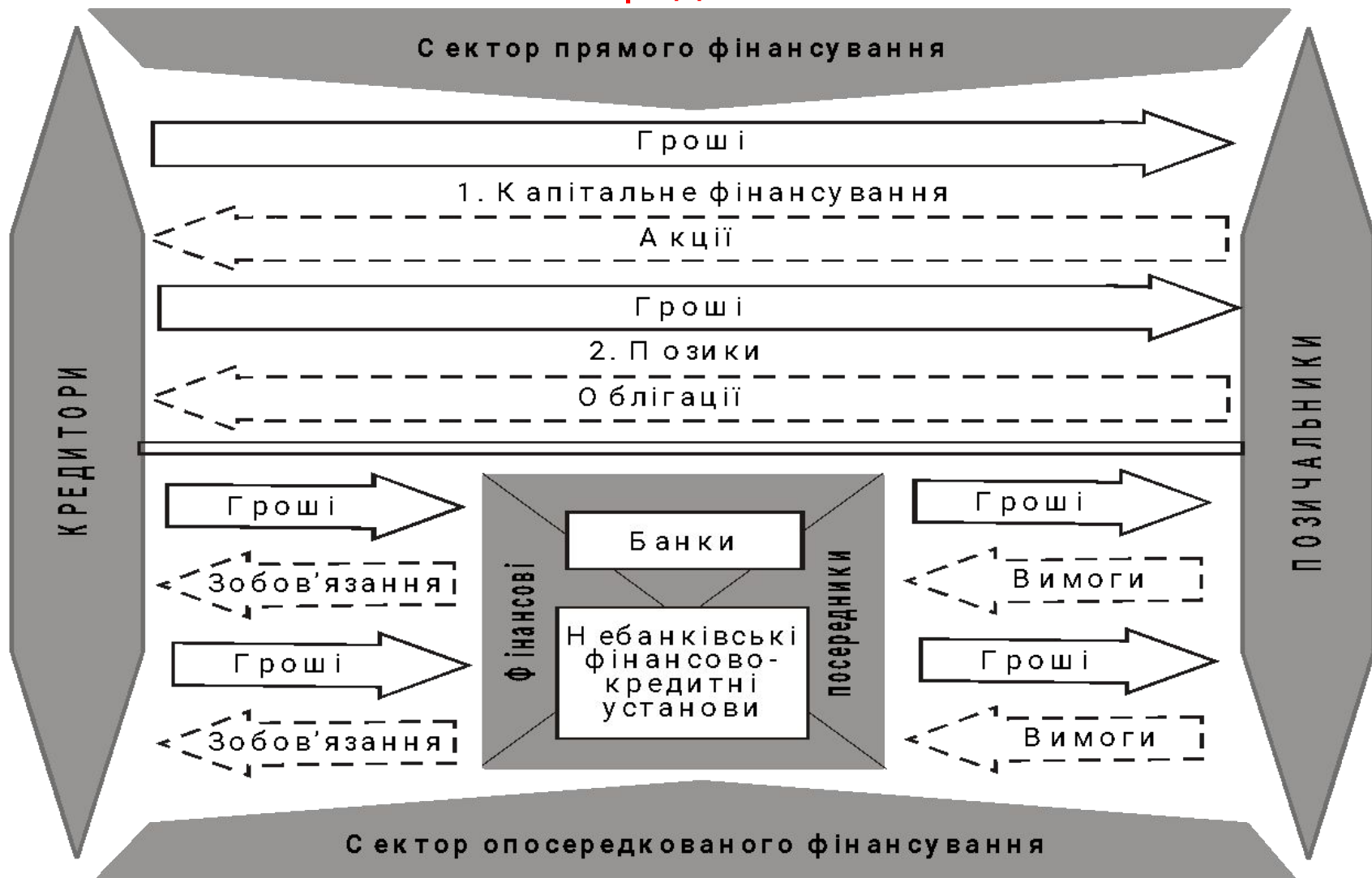
Грошовий ринок — це особливий сектор ринку, на якому здійснюються купівля та продаж грошей як специфічного товару, формуються попит, пропозиція і ціна на цей товар.

Визначальний вплив зміни попиту та пропозиції грошей на ставку процента як їх ціну є свідченням підпорядкованості грошового ринку загальним закономірностям функціонування ринку взагалі.

2 Інституційна модель грошового ринку

У загальному вигляді інституційну модель грошового ринку можна подати як схему потоків грошей та інструментів між трьома групами економічних суб'єктів: тими, що **заощаджують гроші**; тими, що **запозичують гроші**; фінансовими **посередниками**

За інституційним критерієм грошовий ринок можна поділити на два сектори:

сектор прямого фінансування

зв'язки між продавцями і покупцями грошей здійснюються безпосередньо, і всі питання купівлі-продажу вони вирішують самостійно один з одним.

сектор опосередкованого фінансування

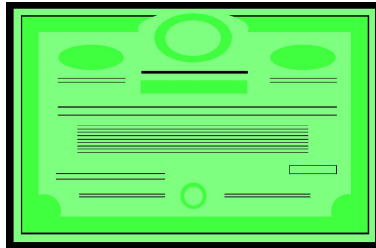
зв'язки між продавцями і покупцями грошей реалізуються через фінансових посередників, які спочатку акумулюють у себе ресурси, що пропонуються на ринку, а потім продають їх кінцевим покупцям від свого імені.

Структура грошового ринку

Сегменти грошового ринку за видами інструментів, що застосовуються для переміщення грошей від продавців до покупців:

ринок позичкових зобов'язань

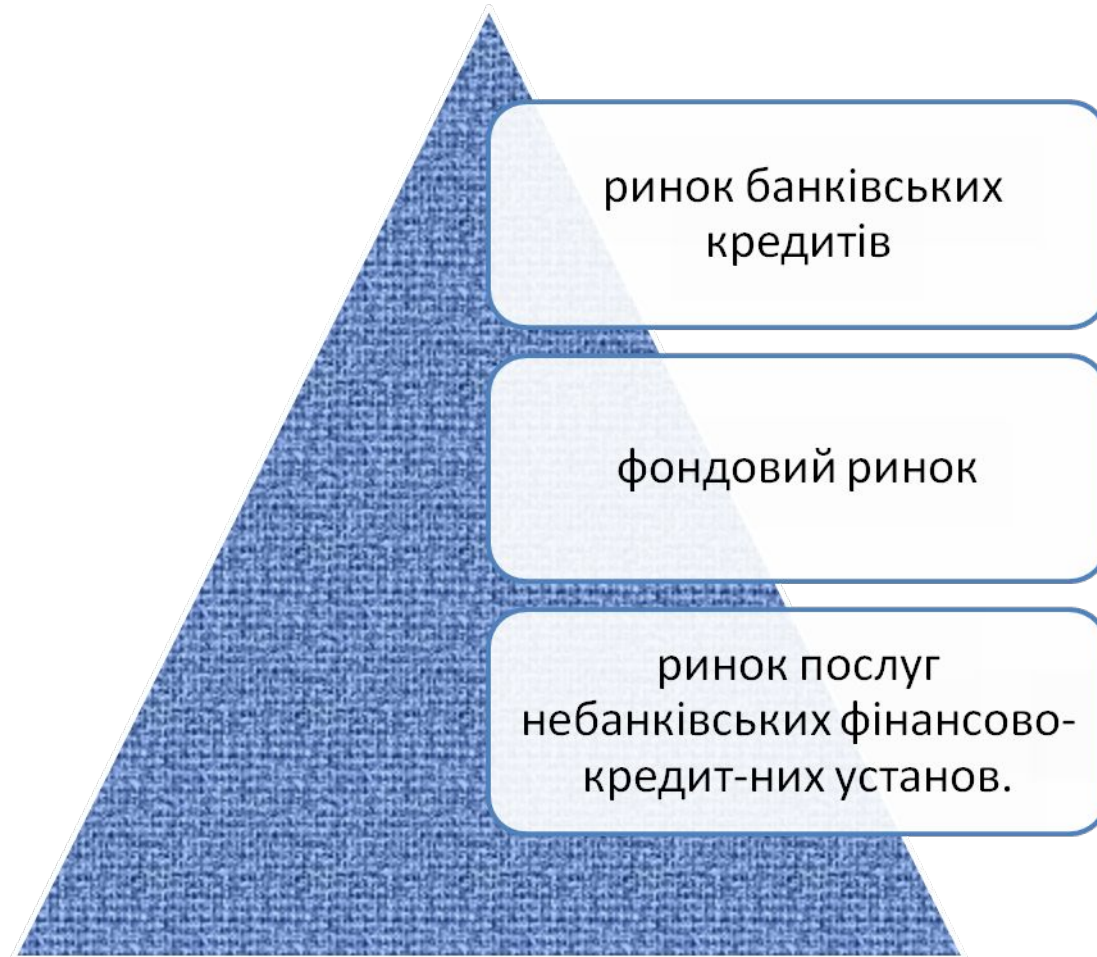

ринок цінних паперів

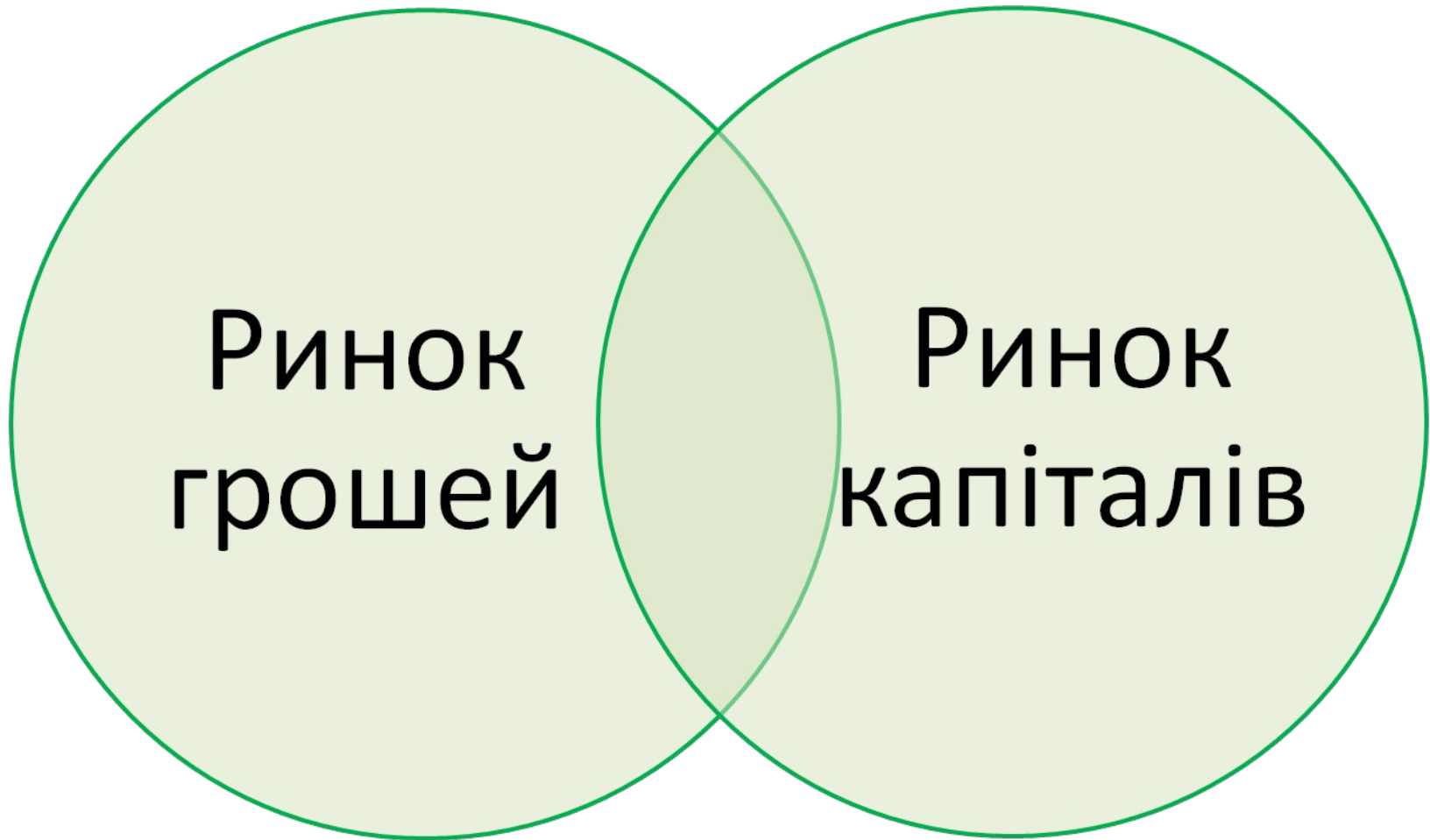

валютний ринок

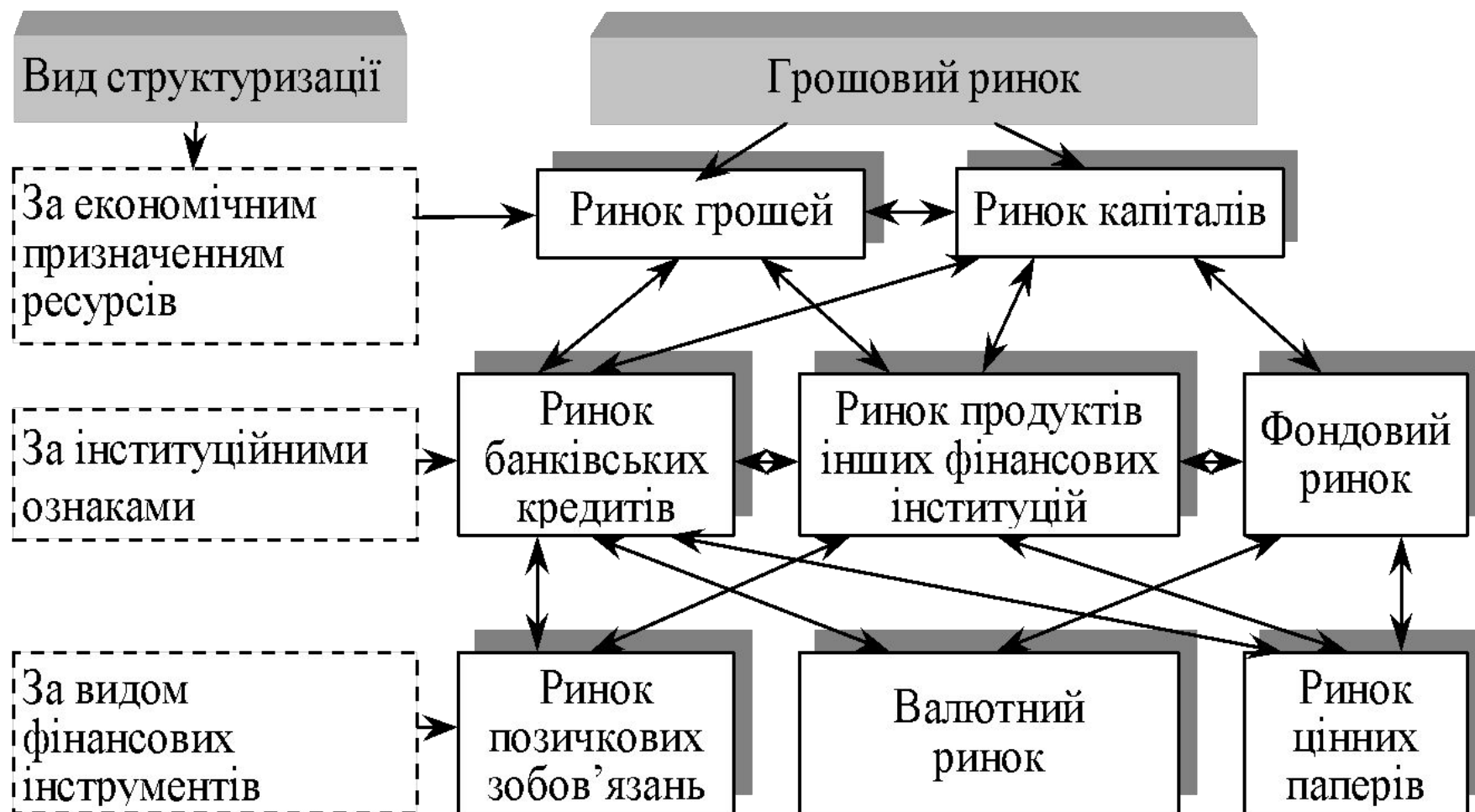
За інституційними ознаками грошових потоків можна виділити такі сектори грошового ринку:

За третім критерієм — економічним призначенням купівлі грошей — грошовий ринок поділяють на два сектори:

Якщо всі три види структуризації грошового ринку звести в єдину систему, то її можна подати у вигляді такої схеми

Попит на гроші

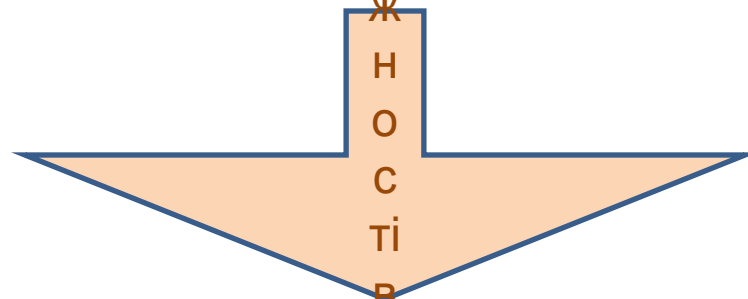
Попит на гроші виступає як запас грошей, який прагнуть мати у своєму розпорядженні економічні суб'єкти на певний момент.

*Якщо такий запас грошей розглядати як елемент багатства, котрим володіють економічні суб'єкти, то попит на гроші можна трактувати як їхнє бажання мати певну частину свого портфеля активів (багатства) в ліквідній формі. Якщо власники портфелів активів віддають перевагу ліквідній формі, то це означатиме зростання попиту на гроші, і навпаки. Такий (портфельний) підхід до вивчення попиту на гроші був застосований Дж. М. Кейнсом, котрий назвав своє трактування попиту на гроші **теорією переваги ліквідності**.*

Попит на гроші і швидкість обігу грошей

Попит на гроші тісно пов'язаний зі швидкістю обігу грошей **обернено** **пропорційною** залежністю:

у міру зростання попиту на гроші кожна грошова одиниця, що є в обороті, довше перебуватиме у розпорядженні окремого економічного суб'єкта, повільнішим буде її обіг, і навпаки.

- ❖ оскільки попит на гроші — явище динамічне, то і швидкість обігу грошей не може бути постійною;
- ❖ зростання швидкості обігу грошей унаслідок падіння попиту на гроші може компенсувати дефіцит платіжних засобів при зниженні рівня монетизації валового внутрішнього продукту і послабити кризу неплатежів;
- ❖ падіння швидкості обігу грошей через зростання попиту на них послаблює вплив збільшення маси грошей в обороті на кон'юнктуру ринків, гальмує його інфляційні наслідки;
- ❖ у парі «попит — швидкість» визначальним є попит на гроші, а похідним — швидкість їх обігу

У теорії грошей чи не найактуальнішим було і залишається питання, чому економічні суб'єкти накопичують гроші?

Правильна відповідь на це питання створює базу для визначення економічних чинників, які впливають на обсяг і динаміку попиту на гроші, а також для формування механізму його регулювання.

ЦІЛІ ТА МОТИВИ ПОПИТУ НА ГРОШІ

- Задля яких цілей економічні суб'єкти накопичують гроші?
- Які мотиви спонукають їх до цього?

Виділяються три групи мотивів попиту на гроші з боку економічних суб'єктів: **транзакційний (операційний) мотив; мотив завбачливості; спекулятивний мотив.**

- **Транзакційний мотив** полягає в тому, що економічні суб'єкти постійно відчують потребу в певному запасі грошей для здійснення поточних платежів, щоб підтримати на належному рівні своє особисте та виробниче споживання.
- **Мотив завбачливості** зводиться до того, що юридичні і фізичні особи бажають мати запас грошей як ресурс купівельної спроможності, з тим щоб у будь-який час мати можливість задовольнити свої непередбачувані потреби чи скористатися перевагами несподіваних можливостей.
- **Спекулятивний мотив попиту на гроші** полягає в тому, що економічні суб'єкти бажають мати у своєму розпорядженні певний запас грошей, з тим щоб за сприятливих умов перетворити їх у високодохідні фінансові інструменти, а при погіршенні цих умов і появі загрози зниження дохідності та ризику збитковості наявних фінансових інструментів перетворити їх у грошову форму, яка хоч і малодохідна, але безризикова.

Очікуваний дохід за фінансовими активами забезпечується процентами та дивідендами, а ***очікуваний дохід за товарними активами*** – рівнем інфляції. Якщо очікувана зміна їх співвідношення буде на користь грошей, то попит на гроші зростатиме, а якщо на користь негрошових активів – то скорочуватиметься

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ПОПИТ НА ГРОШІ

- ▣ зміна обсягів виробництва (або обсягів національного доходу)*
- ▣ абсолютного рівня цін та реального обсягу виробництва*
- ▣ чинник зміни норми процента*
- ▣ чинник накопичення багатства*
- ▣ чинник інфляції*

Графічне зображення попиту на гроші

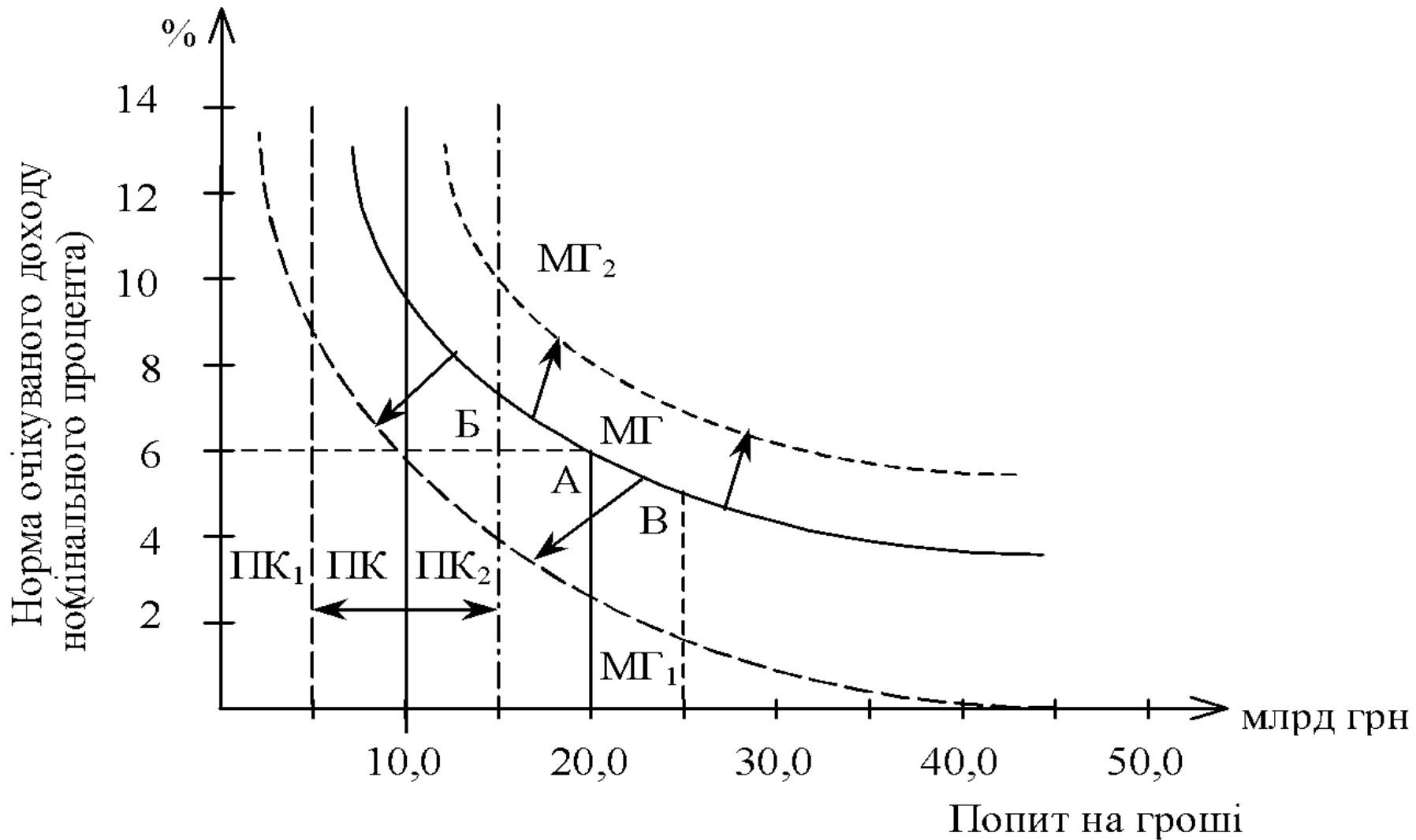

Рис. Графік кривої попиту на гроші

ВИСНОВОК

- Визначальну роль у механізмі ринку грошей відіграє попит на гроші, під яким слід розуміти бажання економічних суб'єктів мати у своєму розпорядженні певний запас грошей на певний момент. Це явище залишку і має об'єктивний характер, оскільки визначається під впливом факторів, що діють у реальній економіці — зміни обсягу ВВП, рівня цін, швидкості обігу грошей, рівня процента тощо.

Пропозиція грошей

- Пропозиція грошей — друга сила, що у взаємодії з попитом визначає кон'юнктуру грошового ринку.

Суть пропозиції
грошей

- *економічні суб'єкти в будь-який момент мають у своєму розпорядженні певний запас грошей, які вони можуть за сприятливих обставин спрямувати в оборот.*

Формування пропозиції грошей і його чинники.

Щоб спростити аналіз чинників, запишемо пропозицію грошей у вигляді такої формули:

$$M_1 = m M_6$$

де M_1 — пропозиція грошей у вигляді готівки поза банками та депозитів на поточних рахунках;

m — коефіцієнт грошово-кредитного мультиплікатора;

M_6 — грошова база.

Зміна пропозиції грошей (M_1) може бути викликана дією чинників, які впливають на обсяг грошової бази та на коефіцієнт мультиплікатора.

Оскільки **Грошова База** (M_6) перебуває під повним контролем центрального банку, то обсяг її може змінюватися внаслідок певних операцій цього банку

- ❖ операцій на відкритому ринку,
- ❖ рефінансування комерційних банків,
- ❖ валютної інтервенції

Усі вони здійснюються за його рішеннями, тому й зміна пропозиції грошей у розмірах, адекватних зміні грошової бази, є функцією центрального банку.

На зміну коефіцієнта мультиплікатора впливають такі

ЧИННИКИ:

1 Зміна норми обов'язкового резервування

викликає протилежну за напрямом зміну коефіцієнта (m) мультиплікації грошової маси, оскільки він визначається за формулою , де r — норма обов'язкового резервування. Тому чим нижчою буде норма (r), тим вищим буде коефіцієнт мультиплікації, а отже більшим загальний обсяг грошової пропозиції, і навпаки.

2 ЗМІНА ОБЛІКОВОЇ СТАВКИ ВПЛИВАЄ НА ГРОШОВУ БАЗУ.

При підвищенні облікової ставки зменшується попит комерційних банків на позички рефінансування, внаслідок чого зменшуються залишки коштів на їх коррахунках у центральному банку, тобто грошова база, скоротяться також надлишкові резерви банків та їхні можливості надавати позички, а отже і рівень мультиплікатора

3 Зміни типової ринкової процентної ставки впливають на пропозицію грошей у кількох напрямках.

Зокрема, при зростанні процентної ставки за позичками у комерційних банків розширюються можливості одержувати позички рефінансування навіть при зростанні облікової ставки, унаслідок чого зростають грошова база, банківські резерви і коефіцієнт мультиплікації, що сприяє розширенню пропозиції грошей.

Водночас у цій ситуації можуть зменшуватися попит на банківські позички, зростати надлишкові резерви і скорочуватися мультиплікація депозитних грошей.

ЗМІНИ СПІВВІДНОШЕННЯ МІЖ ДЕПОЗИТНОЮ І ГОТІВКОВОЮ СКЛАДОВИМИ ГРОШОВОЇ МАСИ:

Чим бідніші економічні суб'єкти, тим більшу частину своїх грошей вони тримають у формі готівки, і навпаки. Але оскільки депозитна складова зумовлює мультиплікативний процес, а готівкова — ні, то зміна їх співвідношення приводить до зміни загального обсягу пропозиції грошей.

Так, при зростанні багатства депозитна складова грошової маси зростає швидше, ніж готівкова, що посилює мультиплікаційний ефект і збільшить пропозицію грошей.

Зменшення багатства матиме протилежний вплив на пропозицію грошей.

6 Тінізація підприємницької діяльності

зумовлює зміну структури грошових запасів на користь готівки.

Це послаблює мультиплікативне збільшення депозитів, оскільки готівка виходить з банківського обороту і не використовується для цілей кредитування. Падіння рівня мультиплікації зменшує пропозицію грошей у депозитній формі значно більше, ніж зростає готівкова маса. Тому загальна грошова пропозиція скорочується в міру зростання тінізації економіки.

7 Низький стан довіри до банків, банківська паніка

Негативно впливають на процес мультиплікативного збільшення депозитів, бо спричиняють вилучення грошей з депозитів чи стримують їх зростання. Збільшення готівкової складової грошової маси не компенсує втрат депозитної складової, оскільки через мультиплікативний ефект вони значно перевищують суми готівкових вилучень

Зростання процентних ставок за депозитами до запитання

сприяє залученню банками готівки на поточні вклади і розширенню процесу мультиплікації депозитів, унаслідок чого зростає пропозиція грошей.

Аналіз факторів впливу на пропозицію грошей свідчить, що остаточний обсяг пропозиції грошей формується зусиллями чотирьох груп суб'єктів: центрального банку, комерційних банків, а також банківських вкладників та позичальників.

Графічне зображення пропозиції грошей

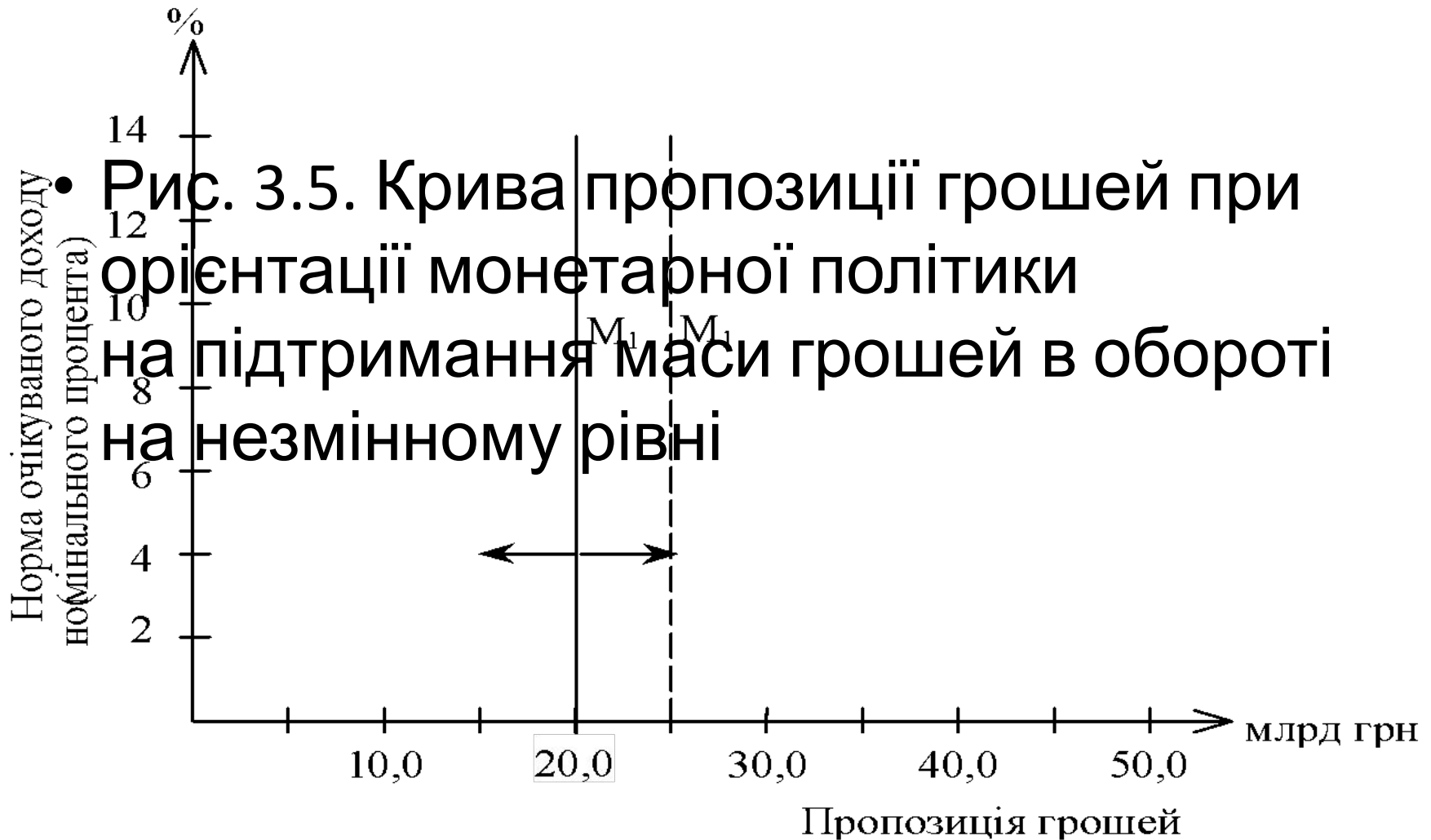

Рис. Крива пропозиції грошей при орієнтації монетарної політики на підтримання маси грошей в обороті на незмінному рівні

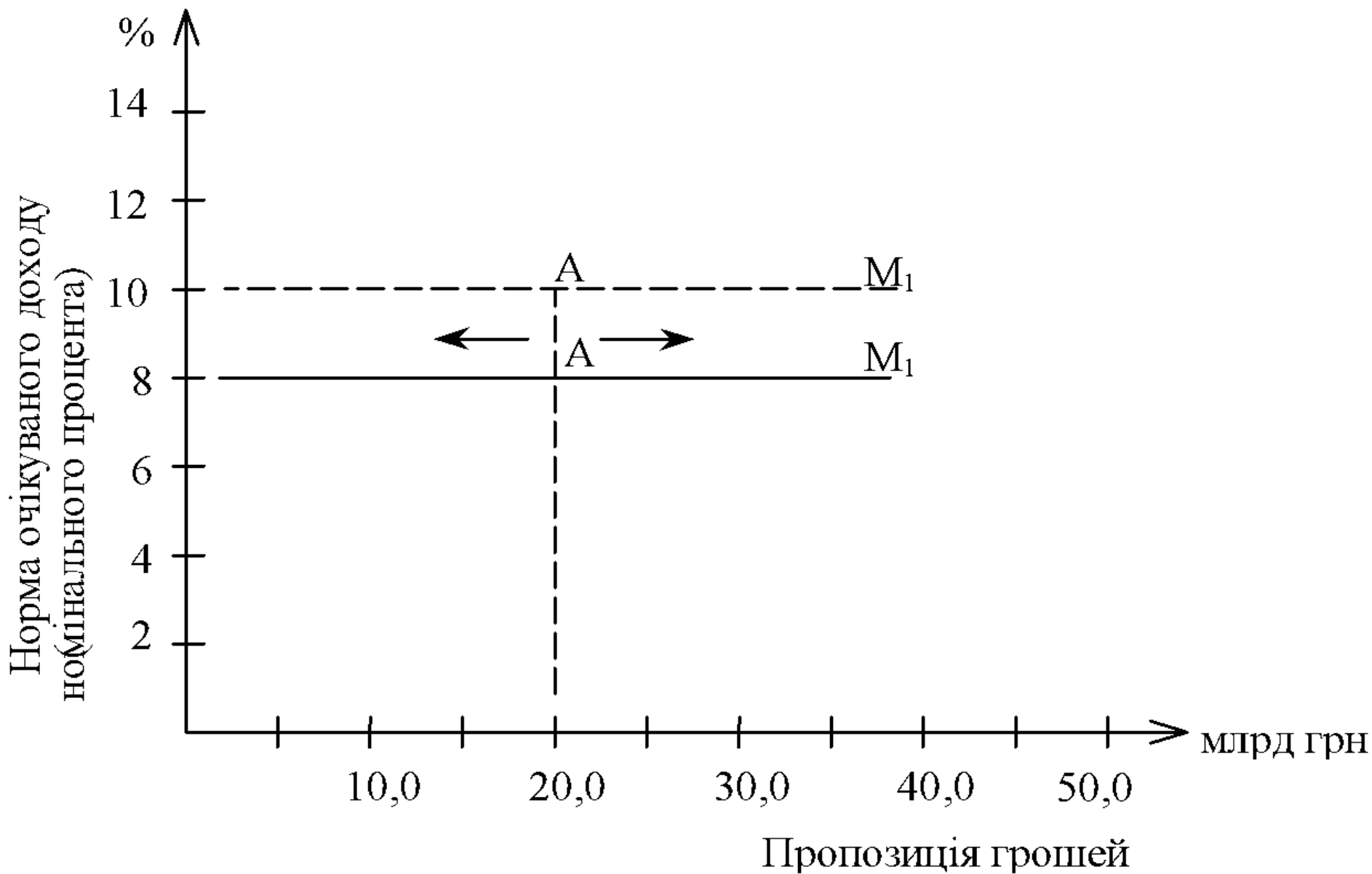

Рис. Крива пропозиції грошей при орієнтації монетарної політики на підтримання процентної ставки на незмінному рівні

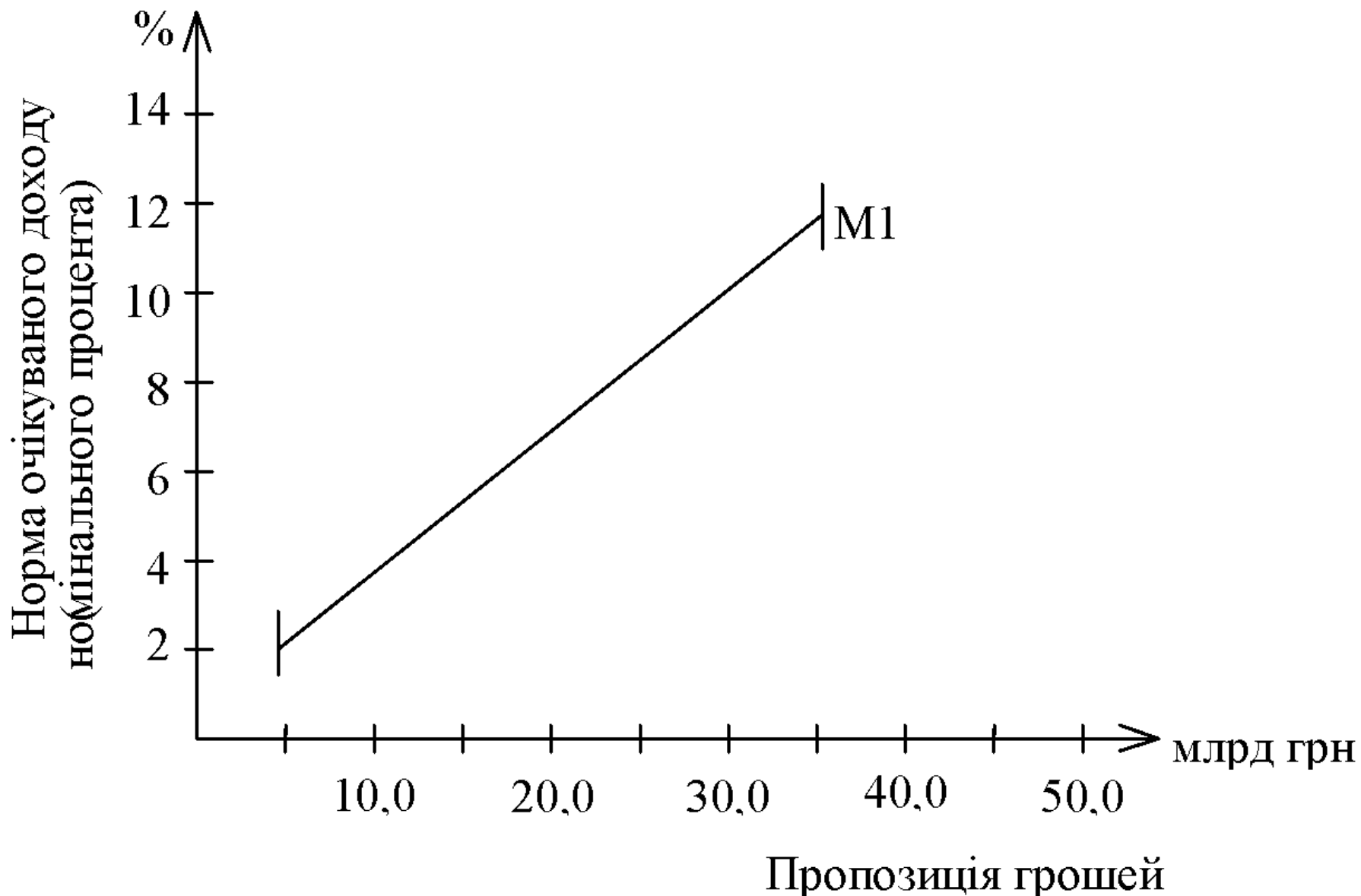

Рис. Крива пропозиції грошей при орієнтації монетарної політики на одночасну зміну маси грошей і процентної ставки

ОТЖЕ

Пропозиція грошей полягає в тому запасі грошей, який економічні суб'єкти готові надати в тимчасове користування позичальникам. Це більш екзогенне явище, ніж попит на гроші. Вона формується на базі наявної маси грошей в обороті й емісійної діяльності банків. Тому банки, регулюючи пропозицію грошей, повинні орієнтуватися на зміну попиту на гроші, а не навпаки.

6 Графічна модель грошового ринку. Рівновага на грошовому ринку та процент

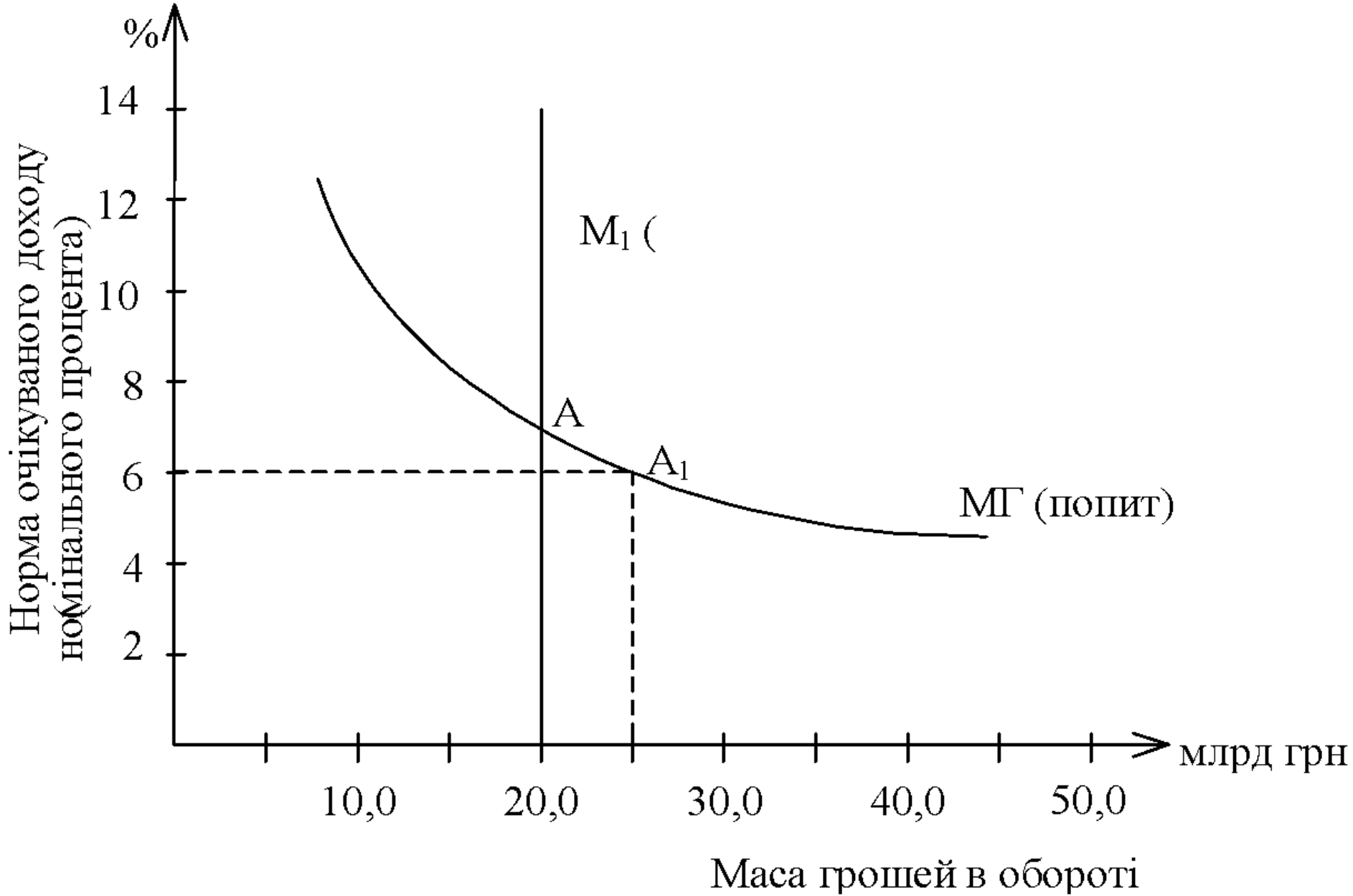

Рис. Графічна модель ринку грошей

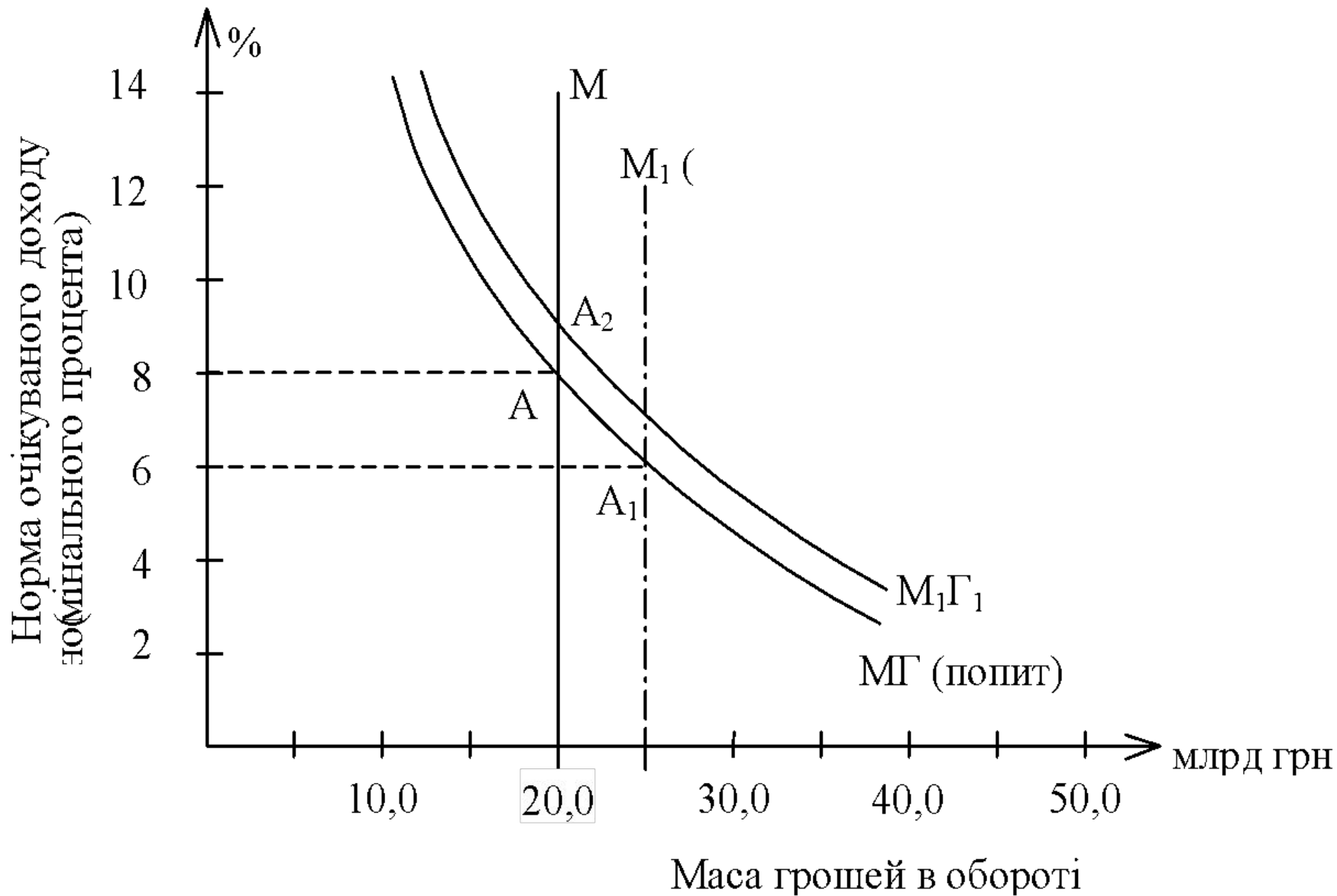

Рис. Вплив на ринок змін у попиті і пропозиції грошей

7. ЗАОЩАДЖЕННЯ ТА ІНВЕСТИЦІЇ В МЕХАНІЗМІ ГРОШОВОГО РИНКУ

1. Заощадження сімейних господарств є єдиним джерелом чистих інвестицій у закритій економічній системі.
2. Зростання обсягу заощаджень створює верхню межу нарощування інвестицій у секторі «фірми».
3. Заощадження населення, що надійшли на грошовий ринок і не мобілізовані урядом для своїх потреб, мають бути позичені сектором «фірми» для інвестування

На підставі наведених трьох тверджень можна формалізувати зв'язок між інвестиціями та заощадженнями в такому вигляді:

$$I_p = Z - D_n$$

I_p — інвестиційні ресурси, що надходять у розпорядження фірм;

Z — загальна маса заощаджень, що надійшла на грошовий ринок;

D_n — сума приросту державних позик, розміщених на грошовому ринку.

Дотримання цієї рівності є необхідною передумовою збереження рівноваги на грошовому ринку, а отже — передумовою збалансованості грошового обороту, нормального функціонування банків та інших фінансових посередників, оскільки формування кредитних ресурсів буде відповідати попиту на кредит.

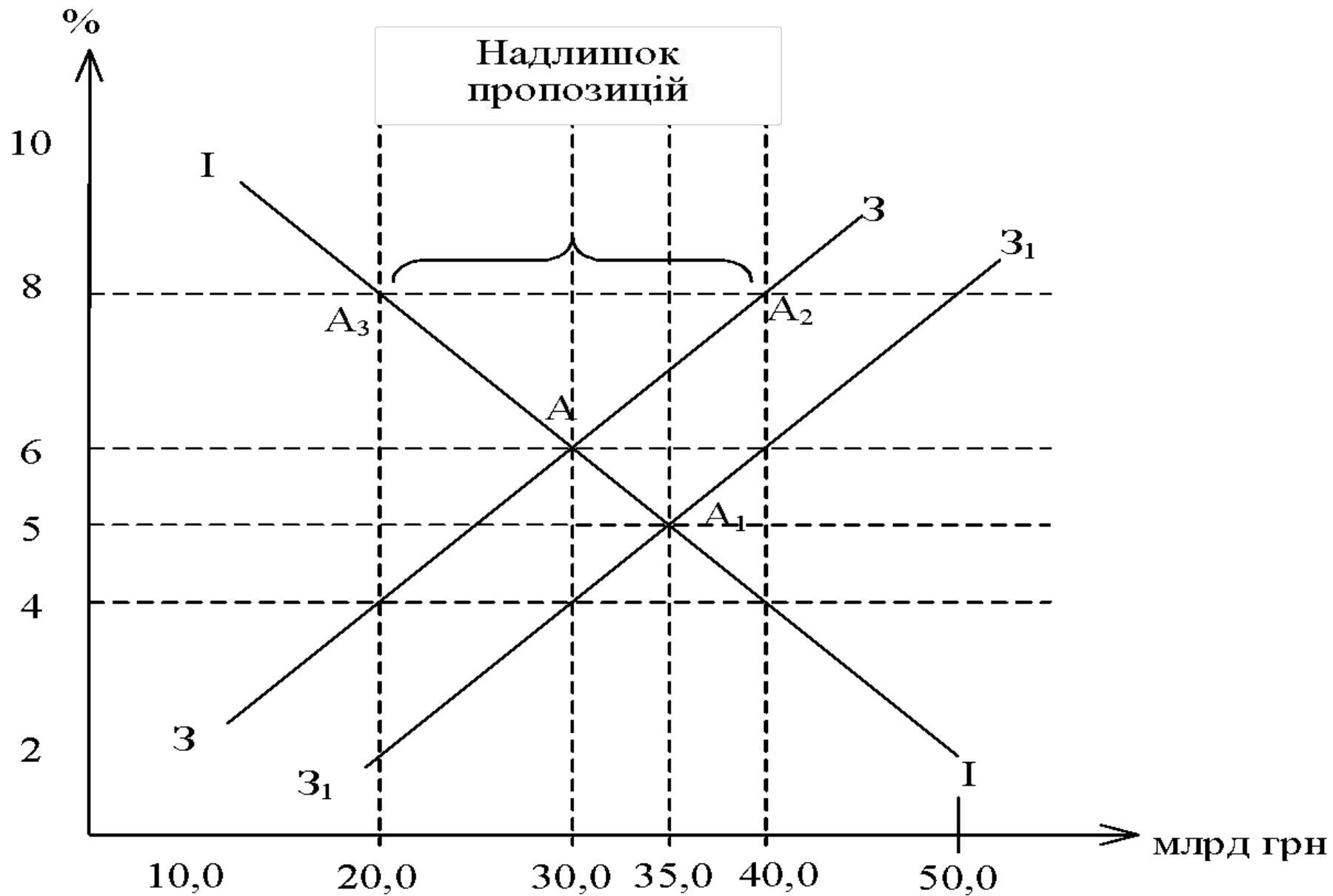

Рис. Криві заощаджень та інвестицій

Визначення взаємозв'язку потоків інвестицій та заощаджень має не тільки теоретичне, а й практичне значення і повинно враховуватися при розробленні та реалізації всіх напрямів економічної політики держави.

- *По-перше*, банківська система у своїй грошово-кредитній політиці має виходити з того, що економічні межі її кредитно-інвестиційної діяльності визначаються національними заощадженнями (сімейні заощадження, заощадження фірм та бюджетної системи.)
Порушення цієї межі загрожує порушенням економічної рівноваги та інфляцією.

- *По-друге*, у своїй економічній і соціальній політиці держава повинна виходити з того, що нарощування інвестицій, має вирішуватися в нерозривній єдності з нарощуванням заощаджень. Щоб інвестиційний процес в економіці країни розвивався успішно, так само активно й успішно повинні формуватися заощадження. Політика сприяння заощадженням стає одним із пріоритетних напрямів економічної політики в цілому і політики доходів зокрема.

- *По-третьє*, взаємозв'язок «інвестиції — заощадження» повинен враховуватися в бюджетно-фіскальній політиці держави. При розподілі національного доходу вилучення податків передує формуванню заощаджень, тому зміни в оподаткуванні викликають зрушення в заощадженнях, а отже — впливають на інвестиції

Національний продукт

100

Споживання

50

Інвестиції

25

Державні закупівлі

25

(-2)

23

(+2)

27

Рис. Ефект витіснення інвестицій

- Нажити багато грошей – хоробрість, зберегти їх – мудрість, а вміло витратити – мистецтво.

Б.Авербах